

אם היה תנור חדש — יותין מפני שהתנור נעשה והתחזק בעצי איסור, וכח היסק זה מסייע בכל ההיסקים מכאן ואילך.

ואם התנור היה ישן והתחזק מכבר, ועתה מסיקו לאפייה — יוצן, ולא יאפה בהסקה זו, כדי שלא יהנה מהאיסור.

אפה בו בתנור, — אסורה הפת בהנאה.

בתנור חדש שחזקו באיסור, אף שציננו והסיק אותו בעצי היתר הגורמים לאפיית הפת, מכל מקום גם תנור האסור גרם אותה. וכן בתנור ישן, אף שתנור המותר גורם את האפייה, מכל מקום גם עצי איסור גורמים אותה.

ומשנתנו סוברת "זה וזה גורם — אסור".

נתערבה הפת באחרות — כולן אסורות בהנאה.

רבי אליעזר אומר: אסורות עד שיוליך הנאה השווי של עצי האיסור לים המלח ויבערם שם, ואז תותר הפת בהנאה.

אמרו לו חכמים לרבי אליעזר: אין היתר בהולכה לים המלח, מפני שאין פדיון לעבודת כוכבים, והפדיון אינו מוריד ממנה את איסורה בהנאה.

וכן, אם נטל הימנה מן האשרה, עץ, ועשוהו כרכור לאריגת בגד — אסור הכרכור בהנאה.

ארג בו בכרכור את הבגד — הבגד אסור

סוברים "זה וזה גורם — אסור", מה טעם התרתם בימות הגשמים? אודי לי מיהת לסברתי שהנבייה גורמת איסור, ותאסרו אף ירקות בימות הגשמים!

ורבנן סוברים: אכן הנבייה גורמת צמיחה, אבל אינה גורמת איסור הנאה, כמו דאמר רב מרי בריה דרב כהנא: מה שמשביח בנבייה פוגם בצל.

ומסקינן: אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי יוסי הסובר "זה וזה גורם — מותר".

ומספרת הגמרא עובדא: ההוא גינתא הגינה ההיא דאיזדבל שזיבלו אותה בזבלא דעבודת כוכבים הבא מדם פרים ועגלים הנשחטים לעבודת כוכבים, והדם אסור בהנאה מדין תקרובת עבודת כוכבים —

שלח רב עמרם לברר את דינם של הירקות שצמחו בה האם מותרין — קמיה לפני דהאמורא רב יוסף.

אמר ליה רב יוסף: הכי אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי יוסי, והירקות מותרין.

מתניתין

מט-ב המשנה ממשיכה בדין איסור הנאה מעצי אשרה.

נטל ממנה מן האשרה עצים — העצים אסורין בהנאה.

הסיק בהן בעצי אשרה את התנור —

בהנאה.

שיוליך ההנאה לים המלח.

נתערב הבגד באחרים, ואחרים נתערבו באחרים — כולן אסורין בהנאה.

ומאידיך, אי אשמעינן אם היתה משמיענו כרכור, אפשר לומר: בהא קאמרי רבנן רק בכרכור אוסרים חכמים, הואיל והוא נמצא בעין — אבל פת שבשעה שנגמרה אפייתה כבר האיסור מבוער, אימא אפשר לומר, שחכמים מודו ליה לרבי אליעזר ומתירים בהולכת הנאה לים המלח —

רבי אליעזר אומר: יוליך הנאה לים המלח.

אמרו לו: אין פדיון לעבודת כוכבים.

גמרא

לכן צריכא המשנה להשמיענו שאף בפת חולקים, וסוברים שאין פדיון לעבודת כוכבים.

שנינו במשנתנו מחלוקת רבי אליעזר וחכמים בפת ובכרכור. ולכאורה למה הוצרכה המשנה לכפול עצמה?

אמר רב חייא בריה דרבה בר נחמני אמר רב הסדא אמר זעירי: הלכה כדברי רבי אליעזר המתיר בהולכת הנאה לים המלח.

ומבאר הגמרא: וצריכא להשמיענו גם בפת וגם בכרכור —

איכא דאמרי יש מי שמסר שמועה זו בנוסח אחר: אמר רב הסדא: אמר לי אבא בר רב הסדא: הכי אמר זעירי: הלכה כדברי רבי אליעזר.

דאי אשמעינן קמיייתא אם היה משמיענו דין הראשון של פת, היה אפשר לומר: בהא קאמר בדין זה דוקא אמר רבי אליעזר לפדותה ולהוליך הנאתה לים המלח, משום שאין ממשות האיסור ניכר בפת, משום דבעידנא דקא גמרה פת כשנגמרה אפיית הפת קלי לה איסורא כבר נשרפו עצי האיסור —

אמר רב אדא בר אהבה: לא שנו שהלכה כדברי רבי אליעזר, אלא בפת הואיל ולא ניכר האיסור בפת עצמה, אבל חבית של יין נסך האסור בהנאה שנתערבה בחביות אחרות של יין היתר — לא הותרו כולן בהולכת הנאה לים המלח. הואיל והאיסור הוא בעין.

אבל כרכור, דאיתיה לאיסורא בעיניה שהאיסור נמצא בעין — אימא אפשר לומר, שרבי אליעזר מודי לרבנן ואוסר אף אם יוליך הנאה לים המלח —

הילכך, כיון שעל כל חבית וחבית יש ספק שמא היא החבית של יין נסך, והיות ואינה בטילה⁽¹¹⁹⁾ — אסור למוכרה, ולהשקות מהן לפועליו גוים ושאר הנאות —

ובאה המשנה להשמיענו, שאינו כן, אלא אף בכרכור חולק על החכמים, ומתיר אחרי

לכן אינה בטילה.

ובחידושי הר"ן מביא דעת יש מפרשים,

119. הטעם שאינה בטילה, כתב הראב"ד מפני שהוא איסור עבודת כוכבים, והוא איסור הנאה,

כיצד מבטלה? אם קירסם נטל ממנה קיסמין יבשין להשתמש בהן, וזירד או אם נטל ממנה זרדין לחין, או אם נטל ממנה עץ לעשותו מקל או שרביט, אפילו אם נטל רק עלה — הרי זו בטלה.

במה דברים אמורים? — אם הגוי נטל לצורכו להשתמש בהם, אבל אם קירסם וזירד לצורך האשירה להצמיחה וליפותה — אינה בטילה בכך.

וכן אם שיפה הקציעה אותה, אם לצרכה לייפותה — אסורה, ואם שלא לצרכה אלא לצרכו של הגוי⁽¹²⁰⁾, בטילה ומותרת.

גמרא

שנינו במשנה: שיפה לצרכה אינה בטילה.

הגמרא דנה מה דינם של השפאים והם הנסורת, האם הותרו, למרות שהעץ אינו בטל.

אותן שפאין מה תהא עליהן?

פליגי בה נחלקו בהלכה זו רב הונא וחייא בר רב. חד אחז משניהם אמר: השפאים

אבל, מותר למכור לגוי כל החביות יחד חוץ מדמי עבודה זרה שבהן, כגון: אם נתערבה חבית בתשעים ותשע חביות ועתה הן מאה חביות, מוכר אותן בדמי תשעים ותשע, ונמצא שלא נהנה מן יין נסך.

ורב חסדא אמר: אפילו חבית שנתערבה — מותרת בהולכת הנאה לים המלח, ואז מותרות כל החביות בהנאה, ומותר למכור אף חבית חבית לעצמה, או ליהנות מן היין עצמו, כגון: להשקות ממנו לפועליו הגויים וכדומה שאר הנאות.

בענין זה מספרת הגמרא עובדא:

ההוא גברא איש פלוני דאיתערב ליה חביתא דיינ נסך בהמריה בין חביותיו. אתא לקמיה ובא לפני דרב חסדא לשאול מה דינם. אמר לו רב חסדא: שקול ארבע זוזי קח מעות דמי החבית של איסור, ושדי בנהרא וזרוק אותם בנהר, ונשתרי לך ונתיר לך להנות מכל חבית וחבית, כדברי רבי אליעזר המתיר בהולכת הנאה לים המלח.

מתניתין

המשנה מבארת דיני ביטול האשרה, כשבא הגוי לבטלה.

120. כן כתב הריטב"א.

ובשם רבו כתב שדוקא אם שיפה לצורכו בלבד — מותרת, אבל אם שיפה גם לצרכה וגם לצרכו, הרי היא אסורה.

רש"י מפרש שמשנתנו עוסקת באשירה. וכתב המאירי שאין הלשון משמע כן. אלא שהסיפא של המשנה עוסקת בצלמי עץ, ולא באשירה.

משום שהוא "דבר שבמנין", כלומר: דבר שחשיבותו היא מפני שמוכרין אותו על פי שלימותו, ולא במדה ומשקל, וההלכה היא "דבר שבמנין אין לו ביטול".

ולדבריהם, אם תבטל חשיבותה, או שאינה חשובה מלכתחילה, הרי היא בטילה.

והאר"ך בכך הר"ן בחידושו על הרי"ף לקמן דף עד.

ומבארת הגמרא: אין זו כוונת שמואל, אלא, הכי קאמר: אין עבודת כוכבים צריכה לבטל אלא דרך גדילתה והיא בשלימותה, אבל כשנשתברה מאליה — בטלה מעצמה, בלי שיפגמה הגוי. מפני שהגוי אומר: אם אין בכחה להציל את עצמה, אין בכחה להציל את עובדיה.

הגמרא מבארת כמה נחלקו רב ושמואל.

לימא האם נאמר: כהא קמיפלגי נחלקו בסברא זו: דמר רב סבר: הגויים עובדין לשברין לכן צריך לבטל כל שבר ושבר, ואילו מר שמואל סבר: אין עובדין לשברין לכן בטלה היא מאליה משעה שנשברה?

ומסקינן: לא! אין זו סברת מחלוקתם, אלא דכולי עלמא רב ושמואל שניהם סוברים: עובדין לשברין שנשתברו מאליהן.

ובמה נחלקו? כהא שאמר רב "כל קיסם וקיסם", מדובר בשברי בשברים שכל השברין נשברו לשברים, ובהם קמיפלגי —

מר רב סבר: אף שנשתברו לשברי שברים — אסורין. ומר שמואל סבר: מכיון שנשתברו לשברי שברים — מותרין ואינם דומים לשברים עצמם האסורין⁽¹²¹⁾.

הגמרא מביאה עוד דרך בביאור מחלוקתם.

אסורין. וחד ואחד משניהם אמר: מותרין. תניא שנינו ברייתא בדברי מאן דאמר: מותרין.

דתניא: עובד כוכבים גוי ששיפה עבודת כוכבים צלם אליל, אם לצרכו של הגוי — היא ושפאיה מותרין. ואם לצרכה — היא אסורה ושפאיה מותרין.

וישראל ששיפה עבודת כוכבים, בין לצרכה בין לצרכו — היא ושפאיה אסורין, מפני שישראל אינו מבטל עבודת כוכבים.

איתמר: עבודת כוכבים של עץ שנשתברה [גירסת ה"ח: מאליה] — רב אמר: צריך לבטל כל קיסם וקיסם, מפני שכל קיסם וקיסם נעשה עבודת כוכבים בפני עצמה, הלכך, אין די שיבטל לאחד מהם, אלא צריך לבטל את כולם.

ושמואל אמר: עבודת כוכבים אינה בטלה אלא דרך גדילתה. כמו שיבואר.

הגמרא הבינה את דברי שמואל, שכוונתו לומר שאינה בטלה אלא כשהיא בשלימותה. ולכן מתמהינן:

אדרבה! דרך גדילתה כשהיא בשלימותה מי מבטלא?! הרי כל משמעות הביטול היא לפוגמה משלימותה?!

שיברה, אלא שנשתברה מאליה, ולכן אוסר. ורש"י לשיטתו [ושם מבואר] לחלק בין המוצא עבודת כוכבים לבין עבודת כוכבים שנשתברה מאליה.

אבל התוס' לשיטתם [עיין שם] שדברי שמואל המתיר שברי עבודת כוכבים הם כדעת ריש לקיש המתיר עבודת כוכבים שנשתברה

121. הקשה רש"י: הרי שמואל עצמו סובר בתחילת הפרק [מא ב] ששברי עבודת כוכבים מותרים?

ומתיר: שם מדובר במוצא שברי עבודה זרה, ולכן סובר שמואל, שנסתבר לומר שהגוי כעס על אלוהו ושברה וביטלה, היות ואינו שכח שנשתברה מאליה. ואילו כאן ראינו שלא הגוי

ומר שמואל סבר: אין עבודת כוכבים בטלה כלומר: אינה צריכה ביטול אלא אם נשתברה דרך גדילתה כשהיא קיימת דהיינו אורחה ודרכה בכך, כגון: נבייה הנושרת מן האילנות, אף שנופלת עלה אחר עלה ושברי שברים הן, או שהעלה עצמה נשברת לשברי שברים.

ואף שנשתברה לשברי שברים, מכל מקום כיון שדרכה בכך כל השנה, לפיכך צריך לבטלה. אבל הא, עבודת כוכבים לאו גדילתה היא אין דרכה בכך ליפול ולהתפרק, ולפיכך אין צריכה לבטל אותה, ובטלה מאליה.

ואיבעית אימא ואם תרצה אומר: [גירסת רש"י:] דכולי עלמא רב ושמואל סוברים: אין הגוים עובדין אותה כשנשברה לשברי שברים.

והכא וכאן מדובר בעבודת כוכבים שהיתה של חוליות חלקים דקין כשברי שברים, ונפלה ונתפרקה לחוליותיה.

ומדובר באופן שהדיוט יכול להחזירה ואין צריך למעשה אומן, ובכך קמפלגי:

מר רב סבר: כיון דהדיוט יכול להחזירה — לא בטלה, וצריך לבטל כל פרק ופרק.

הדרן עלך פרק כל הצלמים

זרה בלי עיקר העבודה זרה, וניכר עליהם שהעיקר קיים, לכן מתיר שמואל את השברים שמצא.

תירוצו זה מתרץ גם הריטב"א על קושיה אחרת [והיא בעצם קושיית רש"י ותוס', ואין כאן מקום להאריך], ומתרץ בנוסח זה: שם מדובר בנשתברה מאליה ונשתברה לגמרי, ונחלקו בה רבי יוחנן וריש לקיש, מה דינה, האם בטלה היות והיא שבורה לפנינו והגוי מתיאש ממנה, או שאינה בטלה כל זמן שלא ביטלה הגוי בעצמו —

אבל כאן מדובר שעדיין עיקר עבודת כוכבים קיים. ויתכן שריש לקיש הסובר שעבודת כוכבים שנשתברה מאליה בטלה — מודה כאן שאינה בטלה, כיון שהצילה, לדעת הגוי, את עצמה. ומאידך — יתכן שרבי יוחנן מודה כאן שבטלה, מפני שכיון שהעיקר נשאר אצל הגוי להשתחוות לה אין לו חפץ בשבריה שנפלו ממנה, מה שאין כן שם שכולה שבורה, ואינו רוצה להישאר בלי אלוהו רוצה לחזור ולתקנה.

מאליה — אינם מקבלים את תירוצו של רש"י. ולשיטתם, חזרת הקושיא, איך אמרה הגמרא ששמואל אוסר את השברים הרי שמואל סובר שעבודת כוכבים שנשתברה מאליה מותרת? והתוס' הרא"ש מוסיף עוד קושיא: במה ההסתברות לומר שהגוי שברה, וכי למה לא נאמר ששברה ישראל, או שנאמר שנשתברה מאליה?

התוס' מתרצים: בסוגיתנו מדובר בעבודת כוכבים שדרכה להשיר ענפים וקסמים ועלים, אשרה וכדומה, וכיון שהגוים ממשיכים לעובדה ודרכה בכך, לכן סובר שמואל שהשברים נשארים באיסורם עד שישברו לשברי שברים. ואילו שם מדובר בצלם אליל שנשתבר, ואותם השברים מתיר שמואל, מפני שאם לא הצילה על עצמה אינה מצילה על עובדיה. והיא סברת ריש לקיש [לדעת התוס' ששמואל סובר כמותו].

עוד מתרצים: כאן מדובר בעבודת כוכבים שנשתברה, וכל השברים הם ביחד, ובהם אוסר שמואל. ואילו שם מדובר שמצא חלקי עבודה

פרק רבי ישמעאל

האבנים הללו להיות פרודות, שהרי הן אינן מחוברות.

ושאר האבנים שניתוספו עליהן, דינן כפול: מצד אחד, כל אבן ואבן היא תקרובת לשלושת האבנים הראשונות. ומצד שני, הן מצטרפות להיות עבודת כוכבים. ונמצא, שבתחילתן הן תקרובת עבודת כוכבים, וסופן הוא להיות עבודת כוכבים עצמה. ודינן אם נאסרו מטעם תקרובת, יבואר בגמרא.

משנתנו עוסקת באבנים הנמצאות בצד מרקוליס, ויש ספק אלו הן האבנים שנפלו ונתפרקו מגל אבני המרקוליס, שהן אסורות בהנאה, ואלו הן האבנים שאינן מן הגל הזה, ומותרות בהנאה. אך זה ברור שכל שלש אבנים בצורת מרקוליס, אחת על גבי

החלק הראשון של פרק זה הוא המשך לפרק הקודם בדיני עבודת כוכבים, תקרובתה, נזיה ותשמישיה.

המשנה הראשונה עוסקת באליל מרקוליס⁽¹⁾.

אומות העולם, מאמיני עבודת כוכבים, עבדו גם לאליל מרקוליס, ⁽²⁾ בכך ששמו אבן מכאן ואבן מכאן ואבן שלישית על גביהן. וכל העובר שם היה זורק עליהן אבנים נוספות, לעובדו בכך, ולהוסיף עליו עצמו.

שלושת האבנים הראשונות הן גוף המרקוליס, והן אסורות בהנאה כשאר עבודת כוכבים עד שיבטלנה הגוי. ואף אם יפרדו האבנים זו מזו, הן אינן בטלות בכך כדין עבודת כוכבים שנשתברה, לפי שדרך

בלבד?

ומתריך: בכך אין די, שהיה אפשר לפרש ששינו שמו רק מטעם כדי לא להזכיר שמו האמיתי, אבל עדיין לא היה ניכר דמצוה לכנותו שם גנאי [וכמבואר לעיל מו א] — לכן כינוה "מר" כלומר: חילוף שהוא "קילוס" — לעג וקלס.

אבל בשיטה מקובצת במסכת בבא מציעא [כה ב] מביא בשם תוס' ותוס' הרא"ש, הסוברים שאין איסור להזכיר שם עבודת כוכבים בשעת הצורך, כדי לידע דינם.

ובספר הערוך כתב שהגויים קראוהו "מרקוריס" והוא שם של אחד מכוכבי השמים.

2. עיין בחידושי המאירי המבאר באריכות.

1. כתבו התוס' בשם רבינו תם: מרקוליס אינו שמו, דהרי אסור להזכיר שם עבודה זרה [כשלא הוזכר בתורה] כמו שאמרה הגמרא במסכת סנהדרין [סג ב] —

אלא ששמו בפי הגוים "קילוס" לשון שבח, וחכמים כינוהו בלשון גנאי "מר" מלשון "חילוף", ו"קילוס" שהוא לשון "לעג וקלס".

והקשה המהר"ם, דאם כן היה להם לחכמים לכנותו "מרקילוס" שפירושה "חילוף השבח", ואילו עתה משמעותו "חילוף הגנאי" — חס וחלילה?

ובמסכת סנהדרין [סד א] מתריך המהר"ם, שהיה אסור לקרותו כן, מפני דסוף סוף מזכירין שמו "קילוס", ומה בכך שהוסיפו "מר".

ומקשה: אם כן, היה להם לכנותו "קוליס"

שתיים — אסורות, כי זהו עיקר מרקוליס, ותחלתו.

מתניתין

רבי ישמעאל אומר: שלש אבנים זו בצד זו, והן נמצאות בצד מרקוליס, גל גדול של אבנים, שכבר עבדוהו וזרקו עליו אבנים הרבה, אסורות. ואם הן שתיים, מותרות. וטעמו יבואר בגמרא.

וחכמים אומרים: האבנים שנראות עמו, שנראה הדבר שהן נפלו מן המרקוליס, אסורות ואפילו הן שתיים. ושאינן נראות עמו, כיון שהן מרוחקות ממנו, הרי הן מותרות, ואפילו הן שלש.

גמרא

הגמרא מבארת טעמם של חכמים ושל רבי ישמעאל, ובמה נחלקו.

בשלמא מובן טעמם של רבנן, קסברי, לפי שהם סוברים כי הגוים עובדין לשברים, וכל האבנים הנזרקות על המרקוליס, כשהן נושרות הן שברי עבודת כוכבים, הלכך אותן אבנים הנראות עמו, דאיכא למימר שיש לומר מיניה נפל, שנפלו ממנו, אסורות. ואותן שאינן נראות עמו, שאינן ממנו, אלא הן סתם אבני דרכים, מותרות.

אלא רבי ישמעאל — מאי קסברי?

אי סבר שעובדי כוכבים עובדין לשברים, קשה, אם כן, הרי אבנים הללו שהתפרקו מהגל, הרי הן כבר נעשו עבודת כוכבים בעצמן, ובפירוקן מהגל הן לא התבטלו, כי עובדי הכוכבים ממשיכים לעבוד להם, ואם כן, אפילו אם מצא תרתי, שתי אבנים, נמי ליתסר, גם יאסרו!

אי ואם סובר: אין עובדין לשברים, הרי נתפרקו שתי האבנים מהגל, ונתבטלו, ואם כן קשה, אפילו אם מצאן כשהן תלת, שלש, נמי לא תהיינה אסורות! (3)

ומבארת הגמרא: אמר רב יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן: בידוע כאשר ידוע שנשרו אבנים הללו ממנו, דברי הכל אסורות.

ואפילו למאן דאמר אין הגוים עובדין לשברים, בכל זאת הן אסורות, כי הני מילי, במה דברים אמורים שאין עובדין לשברים, בעבודת כוכבים דלאו היינו אורחיה, שאין דרכה להתפרק, ולכן עובדין אותה רק כשהיא בשלימותה, ולא לשבריה.

אבל הכא, באבני מרקוליס, דמעיקרא תבורי מיתבר, מתחילה הן בגדר "שבורין", שהרי הן אבן אבן לעצמה ואינן מחוברות, היינו אורחיה, כך הוא דרכן ליפול ממנה לפי שאינן מחוברות, ולכן אין בנפילה זו משום ביטול העבודה זרה. הילכך, אין כאן ספק האם עובדין אותו אם לא, ואם ידוע שנפלו ממנו בודאי שאסורות, כי הם חלק מחלקי עבודת כוכבים.

יבואר שם בדף נא. ולכאורה קשה, איך אמר המקשן שאם אין עובדין אותו הרי הן בטילות? וכתב רש"י, שהגמרא עוד לא ידעה

3. בהמשך הסוגיא אמרינן שהאבנים הנזרקות בנוסף על השלש הראשונות דינם גם כתקרובת עבודת כוכבים שאינה בטילה עולמית [והטעם

— מותרות שאינן לא מרקוליס קטן ולא נפולת מן המרקוליס הגדול —

רבנן סברי: אין הגוים עושין מרקוליס קטן בצד מרקוליס גדול, הילכך, לא שנא שלש ולא שנא שתים אינן מרקוליס לעצמו, אלא שאם נראות עמו מקורבות מאוד — אסורות, כי נשרו מן המרקוליס, ושאינן נראות עמו — מותרות שלא נפלו ממנו.

סיכום: אבנים אלו אינם שברי עבודת כוכבים, אלא או שנפלו מן המרקוליס, או שהן מרקוליס קטן לצד מרקוליס גדול לדברי רבי ישמעאל, או שהן סתם אבני דרכים.

אם ידוע שנפלו מן האשירה, בודאי שאסורות. ואף אם לא ידוע אלא שהן קרובות מאוד — אסורות, שמשתרב שנפלו ממנו. וכשהן רחוקות — ובתוך ארבע אמות — נחלקן חכמים עם רבי ישמעאל: חכמים מתירים אפילו שלש, ורבי ישמעאל אוסר כשהן שלש, כיון שהוא מרקוליס קטן, ומתיר בשתים.

אמר מר רבי יוחנן: בידוע שנשרו ממנו דברי הכל — אסורות.

ורמינהו, הגמרא מביאה ברייתא שמשמע ממנה שמחלוקת רבי ישמעאל וחכמים היא בידוע שנשרו ממנו.

כי פליגי, במה אכן נחלקו חכמים ורבי ישמעאל — **בסתמא** ואין ידוע אם נפלו ממנו.

ועתה, **במקורבות נמי** כשהן קרובות מאוד למרקוליס עצמו, גם כן לא נחלקו, כיון **דאיכא למימר,** יש לומר מתוך קירבתם, כי **מיניה נפל,** שהן נפלו ממנו, (4) ולכן **דברי הכל** הן אסורות —

כי פליגי, באבנים סתמיות, שהן מרוחקות בתוך ארבע אמות של המרקוליס, וברור שלא נפלו ממנו (5) —

וטרם שהגמרא מבארת את מחלוקתם, מקשינן:

איך יתכן לומר שהן מרוחקות? **והא "בצד מרקוליס" קתני במשנה!** הרי שנינו שהן "בצד", ומשמע שהן קרובות?

ומתרצת הגמרא: **מאי פירוש "בצד"?** — **בצד ארבע אמות** דידיה, בתוך ארבע אמותיו.

ובמה נחלקו? **רבי ישמעאל סבר:** דרכן של הגוים עובדי מרקוליס שהן עושין מרקוליס קטן בצד מרקוליס גדול, הילכך כשהן שלש דדמיין למרקוליס שצורתן כצורת מרקוליס — אסורות, ולא מפני שנפלו מן המרקוליס הגדול, שהרי מרוחקות הן, אלא מפני שהן עצמן מרקוליס קטן, ואם הן שתים אבנים

הרי מבואר ונפסקה ההלכה [בבא בתרא כד א] "רוב וקרוב, הולכין אחר הרוב", ולמה לא נלך

כאן אחר הרוב?

עיי' שם, ובנתיבות המשפט [ס"ק ו].

5. ובמרוחקות יותר מארבע אמות, דברי הכל

שהאבנים נחשבים לתקרובת שאינה בטלה, אלא כעבודת כוכבים עצמה שהיא בטילה.

4. משמע שאם הן קרובות תלינן שהן מן המרקוליס, אף שרוב אבני המקום אינם ממנו.

והקשה הקצות החושן [סימן רסב ס"ק ב]